

El dramàtic envelliment del camp

Una tercera part dels titulars d'explotacions agràries al País Valencià té més de 65 anys, segons ha fet públic recentment la Unió de Llauradors. Aquesta dada evidencia el procés d'envelliment progressiu, acompanyat de la dramàtica falta de llauradors joves, que es reproduïx arreu del nostre país i que amenaça de capgirar el camp en la seua fisonomia històrica.

Una tercera part dels titulars d'explotacions agràries del País Valencià té més de 65 anys. Aquesta xifra, feta pública recentment per la Unió de Llauradors, constata l'alarmant envelliment al camp valencià, un fenomen que, en major o menor mesura, es reproduïx arreu del nostre país i amenaça de capgirar la fisonomia d'una agricultura en què el llaurador clàssic, propietari i dedicat bàsicament a les faenes dels seus camps, pot desaparèixer.

El fet és que aquest envelliment és galopant. Segons les dades del Cens Agrari fetes públiques per la Unió de Llauradors, l'any 1989, un 27% dels titulars d'explotacions del País Valencià havia sobrepassat l'edat de jubilació, mentre que deu anys després era un 34%. Aquest darrer any, el 1999, un 60% dels propietaris agraris valencians tenia més de 55 anys.

L'altra cara de la moneda d'aquesta situació és la dramàtica manca de llauradors joves. Tan sols un 6% dels titulars d'explotacions agràries té menys de 34 anys.

"La renda mitjana dels llauradors és aproximadament un 50% de la del conjunt de la població", assenyala Joan Brusca, secretari general d'aquesta organització agrària, per explicar per què els joves no volen ser llauradors. Brusca també dóna algunes de les claus per entendre les raons per les quals els més grans no abandonen el camp: "La pensió mitjana de jubilació dels treballadors agraris és d'uns 342 euros, mentre que la mitjana del règim general de cotització a la seguretat social és de 625 euros. Qui cobra encara menys de la mitjana, difícilment pot viure amb la pensió."

José María García Álvarez-Coque, professor d'Economia agrària de la Universitat Politècnica de València, coincideix amb Brusca a dir que les baixes pensions fan que els llauradors no vulguen abandonar el camp, encara que apunta algunes causes més. "La piràmide d'edat al camp està molt envellida, i açò té a veure amb diverses circumstàncies sociològiques. D'una banda, hi ha resistència a jubilar-se, perquè les pensions són baixes. I de l'altra, hi ha una afeció a la terra no com a empresa, sinó com a patrimoni. Molts llauradors mantenen l'activitat perquè la terra és un patrimoni per als seus fills", explica.

La terra és un patrimoni que, en moltes de les zones de regadiu del País Valencià a prop de la costa, pot ser revaloritzat pels in comptables projectes urbanístics d'una o d'altra mena. "Molts llauradors esperen requalificacions perquè el camp es convertesca en un solar", conclou Álvarez-Coque.

Al Principat, també hi ha un procés d'envelliment de la pagesia, encara que una mica menys pronunciat que al País Valencià. L'any 1989, segons les dades del cens agrari, un 20% dels titulars d'explotacions agràries tenia més de 65 anys, mentre que el 1999 el percentatge era d'un 24,6%. Aquest darrer any, segons les xifres del cens, més de la meitat dels propietaris agraris tenia més de 55 anys. També a Catalunya falten joves al camp. El 1999, només el 15% dels titulars d'explotacions agràries tenien menys de 35 anys.

Al costat d'aquest creixement de l'edat dels llauradors, hi ha una altra situació que es produeix tant al Principat com al País Valencià: una disminució pronun-

ciada de titulars d'explotacions agràries. Al País Valencià, de 1989 a 1999, va disminuir un 22% el percentatge de titulars d'explotacions agràries. Al Principat, la davallada encara va ser més gran, un 31%.

Joan Cavall, coordinador general de la Unió de Pagesos, indica que no hi ha joves perquè "tenen millors sortides professionals". "Hi ha una manca de relleu generacional, perquè no hi ha hagut polítiques actives decidides de la Unió Europea", assegura. Els representants agraris consultats per aquest setmanari coincideixen a denunciar que la UE i les diverses administracions, amb les seues polítiques agràries, no han prioritzat els professionals del camp ni la incorporació dels joves a aquesta activitat. "Si l'administració no té en compte que s'ha d'ajudar el llaurador professional —explica Joan Brusca—, aquest desapareixerà. Hi ha quasi una connivència de l'administració perquè el llaurador desaparega. Pel que fa als joves, no hi ha publicitat de les ajudes, hi ha tardança a l'hora de pagar i massa burocràcia."

Una altra qüestió en la qual tots coincideixen és en la denúncia de la situació dramàtica que viuen moltes de les zones de l'interior. "Ja hi ha pobles semiabandonats en algunes comarques com els Ports o a l'interior del Maestrat. Si l'agricultura no és rendible, els llauradors opten per la costa. A l'interior de Castelló, hi ha pobles amb moltes dificultats fins i tot per a mantenir l'escola", diu Brusca. També Joan Cavall fa un crit d'alarma sobre moltes de les comarques de muntanya del Principat que s'estan quedant sense mans que les treballen. "Hi ha comarques deprimides on són urgents les actuacions. Hi ha fins i tot zones on han de pagar algú perquè segue els camps, mentre que abans les vaques es menjaven l'herba. Està canviant la fisonomia de moltes comarques, sobretot de muntanya, i hem de mirar que quedi algú per conrear la terra", demana.

A les Illes Balears, la població agrària també està molt envellida, encara que Pere Calafat, secretari de la Unió de Pagesos de Mallorca, creu que les coses comencen a canviar: "La població està molt envellida. La majoria dels page-

L'envelliment és un fenomen general. Al Principat, una quarta part dels propietaris agrícoles té més de 65 anys. A les Illes Balears, més de la meitat dels pagesos tenen més de 60 anys.

sos tenen més de 60 anys. Ara bé, els darrers anys, intuïm un canvi de tendència."

A Mallorca, conviuen alguns sectors agraris que perviuen gràcies a l'ajuda europea, com el cereal i l'ametlla, al costat d'altres que en els darrers temps s'han modernitzat, com l'hortofructícola o la vinya, conreus en els quals sí que es creen empreses rendibles amb noves instal·lacions.

La situació a les altres dues principals illes balears i pitiuses és divergent. Mentre que a Eivissa, segons Calafat, "no hi ha ja cap pagès que es dedique en exclusiva al camp", a Menorca sí que s'ha produït una modernització al voltant del sector del formatge.

Calafat posa èmfasi en un dels problemes amb què es troba qualsevol persona que es vulga dedicar al camp, el de l'alt preu de la terra. "El preu de la terra im-

La situació més preocupant es la d'algunes de les comarques muntanyenques. Diverses zones de l'interior valencià i del Pirineu s'estan quedant sense llauradors que conreen la terra.

Joan Brusca: "La renda mitjana dels llauradors és aproximadament un 50% de la del conjunt de la població"

possibilita que el pagès compre. A més, els propietaris cada vegada posen menys terra en arrendament perquè cobren subvencions de la Unió Europea sense haver de rendibilitzar-la", assegura. L'obstacle que suposa per als llauradors el preu artificialment inflat que entrebanca la incorporació de joves al camp es reproduceix en moltes altres parts dels Països Catalans.

Per a Calafat, lluny del pessimisme, alguns dels processos demogràfics que es produeixen al camp són positius. Aquest dirigent pagès considera que la disminució de la mà d'obra familiar utilitzada en moltes explotacions (una situació que es reproduceix arreu dels Països Catalans, amb major o menor intensitat) és positiva: "Cada vegada hi ha menys mà d'obra familiar i és un fenomen de modernitat que ens equipara a les altres professions. Ara ja és habitual que, per exemple, un home treballes al camp i la dona en un altre lloc. Això és modern encara que idíl·licament no ens agrada tant."

Alvarez-Coque també assenyalava la decadència del tradicional treball en famí-

lia: "La fisionomia del camp va canviant. Hi ha una disminució de la mà d'obra familiar i més gent que treballa en petites empreses que donen serveis als llauradors."

Calafat explica que tots aquests canvis al camp, a l'illa de Mallorca, han anat acompanyats d'un canvi de percepció dels pagesos a les ciutats: "Fa unes dècades, es considerava una cosa antiga i arcaica, i ara està canviant, està més dignificada que mai. Ha pujat el prestigi dels llauradors."

Aquesta consideració no es compartida pels representants de la resta dels Països Catalans, que asseguren que el prestigi social ha caigut en picat, al ritme dels ingressos dels llauradors, cada vegada menors en relació amb els dels treballadors d'altres sectors econòmics que ofereixen més estabilitat.

Una davallada que també ha tingut els seus efectes a la Catalunya Nord, on els llauradors pateixen una crisi històrica per la manca d'ajuts de l'estat francès, que prioritza el suport als productes continentals del nord de l'estat, i pel

creixement constant de les importacions provinents de l'estat espanyol. La terra, fins i tot, es deixa de treballar. Segons les dades de la Direcció departamental d'Agricultura de l'estat francès, l'any 1987 hi havia a la Catalunya Nord 128.349 hectàrees conreades, i el 1998, 117.248.

El fet evident és que la gran massa de llauradors actuals són els d'una generació que, de la mateixa manera que els seus avantpassats des de fa alguns segles, han treballat la seua terra amb l'estructura minifundista tradicional i que, tard o d'hora, deixaran de conrear els seus camps sense que hi haja un relleu que garanteixca una continuïtat de la nostra agricultura en la seua forma tradicional.

L'agricultura del futur serà diferent i pot tenir diverses cares. Alvarez-Coque ho explica amb una disjuntiva. Pot ser una agricultura de grans explotacions agràries en mans d'uns pocs o una altra que aprofite la via cooperativa. "La fórmula ideal -diu- seria la de mantenir la propietat amb mètodes de gestió en comú. Així, es mantindria l'estabilitat social." Ara bé, probablement, segons unes zones o d'altres, serà una barreja de totes dues.

Miquel Calvet